

Ovakove kartele susrećemo u Nizozemskoj, gdje su katolici mnogo toga postigli kartelirani skupa s umjerenim protestantima protiv prevratnih elemenata. Slično postupaju već odavna katolički radnici i u Njemačkoj u borbi protiv komunista. Uopće iskustvo pokazuje, da se tim oblikom udruženja može uspješno raditi na korist ma kojeg društvenog sloja i dozvoljenog interesa.

Ovo je karteliranje važno i za naše krajeve i prilike, jer će brzo nađoći vrijeme, gdje će se n. pr. roditeljska društva katolička, pravoslavna, židovska i muhamedanska morati udružiti u kartel, da tako skupnim silama zatraže konfesionalnost javnih škola. Slično može nastati kartel, ako liberalci ili loža budu htjeli nametnuti civilni brak ili ma koje vjersko-političko pitanje riješiti u protivjerskom pravcu.

A. Altirević D. I.

U Korizmi.

Uskrs je glavna svetkovina kršćanska, jer je na ovaj dan uskrsnuo Spasitelj iz groba kao pobjednik grijeha i smrti, da nam dađe život, što nam ga zaslužio svojom smrću na križu. Uskrs je i najdrevnija svetkovina, jer se odlikuje tajnom nad sve druge tajne. Od najstarijih se vremena slavi Uskrs nedjeljom, jer je na taj dan Spasitelj uskrsnuo od mrtvih. Izabrana je nedjelja poslije židovske Pashce. Tek u nekim diecezama Male Azije slavio se Uskrs na 14. nizana, to jest na onaj dan, kad su Židovi klali svoju pashu i kad je Krist ustanovio Euharistiju, kad se je žrtvovao kao vazmeno janje i ostavio nama spomen svoje muke, ali također i spomen svoga uskrsnuća (ta mi prikazujemo uvijek u euharističnoj žrtvi uskrsnuloga Spasitelja i onakova, kakav je uzašao na nebo). Iz te razlike nastala je ona glasovita rasprava, kad se ima slaviti Uskrs, koja se svršila time, da su svi imali svetkovati Uskrs u proljeću i to prve nedjelje iza prvoga punog mjeseca, nakon ekvinocija.

Na ovu veliku svetkovinu pripravljali se kršćani postom. Najprije se postilo samo na Veliku subotu a onda i na Veliki petak. U te dane posta sjećali se kršćani riječi Spasiteljevih, da će njegovi učenici postiti, kad im uzmu Zaručnika (Mt. 9, 15.). Na ova dva dana bio im je Zaručnik uzet. (Tertulijan, De jejunijs cap. 2.). Dostkora protegnuo se post na čitav Veliki tjedan. Budući da se Uskrs slavio kroz osam dana, Veliki i Uskrсни tjedan bili su u čitavoj godini crkvenoj dani, na koje su se kršćani na osobit način sjećali svoga otkupljenja. Post Velikog tjedna bi produžen na 40 dana. Mojsije postio je 40 dana

na brdu Sinaju (Eks. 34, 28): Ilija također postio 40 dana putujući na brdo Horeb (3. Kralj. 19, 8.). Četrdesetdnevni post posvetio je Isus svojim postom u pustinji. Kršćani su htjeli i u postu naslijediti Spasitelja. Budući da se Spasitelj povratio iz pustinje malo prije židovske Pashe, kršćanski post u korizmi pada skoro u isto godišnje doba, kad je Gospodin postio u pustinji. Ovaj 40 dnevni post rano je uveden u Crkvu: malo pomalo postao je općenit. Već Origen veli (In Lev. cap. 2; Migne 12, 528 E): »Mi postimo 40 dana«. I Apostolske Konstitucije, koje su napisane poprilično u isto vrijeme, naređuju, da se ima svetkovati Božić i Bogojavljenje i da se kroz 40 dana posti prije Uskrsa. Kasniji pisci stavljaju Kvadragesimu u apostolska vremena. Tako piše sv. Jeronim proti Montanistima: »Prema apostolskoj predaji mi svi, što nas ima na zemlji, postimo u korizmi: oni pak (montanisti) imaju u godini tri korizme, kao da su umrli tri Otkupitelja«. (Epist. 41, ad Marc. 3; Migne 22, 475). Također Ćiril Aleksandrijski i Leon Veliki misle, da je kvadragesima apostolskog porijekla.

Nego korizmeni post počimao se istom prvom korizmnom nedjeljom. Na to nas još sjeća Sekreta (tajna) sv. Mise toga dana, u kojoj se moli: »Žrtvuemo te sveđano žrtvu započete četrdesetnice moleći . . .« Budući da nije bilo posta u nedjelje, postilo se samo 36 dana. (Tako je bilo u Rimu još pod Grgurom Velikom). Nego doskora počelo se postiti 4 dana prije prve korizmne nedjelje, pa je korizmeni post trajao 40 dana. Čini se, da se u 9. stoljeću na taj način već općenito postilo. Iznimka je grad Milan, u kojem još danas počinje korizmeni post u ponedjeljak prve nedjelje korizmne. Na sinodi, koja se držala u Milanu 1565, pod predsjedanjem sv. Karla Boromejskog, reklo se, da se korizmeni post počinje Čistom srijedom, ali da je izuzet od tog zakona Milan i ona mjesta, gdje se obavlja služba Božja po ambrozijanskom obredu. Tom prilikom osudila se također »proždrljivost« (ingluvies) onih, koji dolaze u Milan, da izbjegnu prvim danima posta. (Harduin X. 655). I na Istoku je trajao post ispočetka samo 6 nedjelja. Ali jer su se tu izuzimale od posta ne samo nedjelje već i subote (osim Velike subote), bio je zapravo samo 31 dan posta. Da se popuni broj 40, počelo se s postom u ponedjeljak iza Septuagesime.

Od davnine razlikovala se apstinencija (nemrs) od posta. Kod apstinencije gleda se na kakvoću jela, a kod posta na kolikoću.

Što se apstinencije tiče, uzdržavali se kršćani od najstarijih vremena od mesa, ali također i od vina. K mesu se doskora pribrojilo sve, što se dobiva od životinja: mlijeko, maslac, sir, jaja, med. Katkad se nije ni uljem smjelo začinjati jelo. Takva se jela zvala »Kserofagija« t. j. suha jela. Takav post imao se obdržavati poslije sinode u Laodiceji (oko 360) kroz čitavu korizmu. Nego to se nije

moglo izdržati niti na Istoku. Mnogi su bili nezadovoljni. Jedan propovjednik iz starog vremena (po prilici sv. Asterije Amasejski, umro oko 410.) opominje na početku posta, da valja biti srčanim i ne ponašati se kao djeca, koja plaču, kad im se uskrati med. Ne treba misliti, da će tko umrijeti bez mesa i vina. Ne valia mrmljati proti povrcu. Neka se posna jela ne pripravljaју odviše lijepo. Nije dozvoljeno služiti se drugim izabranim pićem mjesto vina. (Migne Gr. 40, 3800 D). Danas se počinje Kserofagija na Istoku s Velikim tjednom. Do tada dozvoljeno je ulje, med, školjke (ali ne ribe). I na Zapadu bila su zabranjena uz meso i jaja i mliječna jela. Nego to je teško bilo provesti osobito u Njemačkoj, pa se često morala davati dispensa od jaja i sira. RIBE su na Zapadu bile dopuštene, dok se meso nije smjelo obično ni u nedjelje jesti. Ovo zadnje naglašuje na pr. koncil u Meksiku, držan 1585. (Harduin X. 1705.). Tijekom vremena promijenio se i taj običaj. Ali ipak sve do novog crkvenog zakonika nije bilo dozvoljeno, da se na korizmene nedjelje uz meso jedu i ribe.

Što se tiče kolikoće za vrijeme posta, smjelo se u stara vremena samo jedanput na dan jesti i piti, i to pri zapadu sunca. O tom nas izvješćuje već Tertulijan (De jejuniis cap. 10.). U tom su kršćani nasljeđovali Židove, koji na dan pomirenja nijesu ništa jeli od sunčanog izlaza do zapada. Oko tri sata govorila se sv. misa, zatim se izmolile vespere, a onda se istom jelo. Tko bi prije blagovao, smatrao bi se prekršiteljem zapovijedi. Teodulf, biskup Orleanski za vrijeme Karla Velikog, piše svećenicima svoje biskupije: »Mnogi, koji misle da poste, običavaju odmah jesti, čim čuju znak za deveti sat (3 sata poslije podne). Neka ne misle da poste, ako jedu prije večernje službe Božje. Valja ići k misi (koja se počinje u 3 sata poslije podne), pa istom iza mise i vespera i pošto se dala milostinja, neka se jede«. Ova odredba prešla je u Gracianov Dekret, u sredovječni zakonik crkveni. (De consecr. D. I. c. 50). Karlo Veliki pravio je u tom iznimku radi dvorskih ceremonija, pa je objedovao već u 2 sata. Jedan ga biskup ukorio, što krši zapovijed crkvenu. Car mu to nije uzeo za zlo, već mu reče: »Dobro si učinio, štovani biskupe, što si me opomenuo: nego i od tebe odsada zahtijevam, da ništa ne jedeš, dok nijesu objedovali strani dostojanstvenici na mom dvoru«. U carskom dvoru naimе sjeli bi za stô veliki dostojanstvenici stranih država istom onda, kad je car svršio svoj objed. Njima opet služila bi druga velika gospoda: grofovi i baruni. Zatim su ovi sjeli za sto, a njih bi posluživali niži plemići. Ovi bi istom kasno u noći mogli jesti, a posluživala ih je dvorska služinčad. Biskup je morao čekati ove zadnje te je sjeo za stol istom malo pred ponoć. Iza posta reče mu car: »Gospodine biskupe, vi ste sada sigurno uvidjeli, da nijesam u vrijeme posta, samo radi pohlepe za jelom sjedao za sto prije propisanog vremena, već da sam to činio iz obzira na druge«. (Binterim. Denkwürdigkeiten II. 2. S. 608).

Mnogima je bilo teško čekati sve do na večer, a da ništa ne jedu. Radi toga počinjala se misa ranije, da bi se u 3 sata moglo objedovati. No budući da se osim objeda nije smjelo do večera ništa više ni jesti ni piti, mnogi su, koji su teško morali raditi, uslijed rada oslabili. Zato se dopustilo, da se može piti. Tako je bilo u vrijeme sv. Tome. U svom djelu »Summa theologica« stavlja sv. Toma pitanje, da li se zahtijeva za post, da se samo jedamput na dan jede. On odgovara jasno, i veli, da je to općeniti običaj kršćanskog svijeta; ali dopušta svetac, da se osim toga smije još jedamput piti, i to kao lijek. (2, 2. 147. a 6.). S vremenom dozvolilo se, da se u večer uz pilo smije pojesti i komad kruha. Poslije se govorila misa još prije i blagovalo se u podne. Prema tomu nije uvečer bilo dosta, da se samo nešto popije uz komad kruha, već se je više jelo. Napokon mnogi nijesu mogli ni do podne biti natašte, pa su izjutra nešto jeli. I tako se došlo do današnjega običaja pri postu.

Mnogi se tuže (na pr. Guéranger), da se tako popustilo u prijašnjoj strogosti, a posljedica je te popustljivosti, da se umanjilo osjećanje naše krivnje. Nego uz današnju slaboću tjelesnu prijašnja bi strogost bila nemoguća. Moramo se samo čuditi, kad čitamo, da se neki u stara vremena nijesu zadovoljili s propisanim postom, već su svojevoljno pošli još dalje. Na Istoku postili su neki tako, da od nedjelje uvečer do subote izjutra nijesu ništa jeli. Na Zapadu se mnogi uzdržavali od svakog jela kroz čitav Veliki tjedan. Razumije se, da je prema tome još veći broj bio onih, koji nijesu ništa jeli dva ili tri dana.

U srednjem vijeku bio je post strog, ali se i pazilo, da poste svi oni, koji su zdravi. Svećenici, koji bi se o post ogriješili, bili su suspendirani, lajci izopćeni. Katkad su dobili kaznu, da kroz čitavu godinu nijesu smjeli jesti mesa. U mnogim zemljama kao u Engleskoj, Irskoj i Danskoj i svjetska vlast kaznila je globom, a i tjelesnim kaznama one, koji bi prekršili tu zapovijed. Prema ugarskim zakonima oni, koji nijesu prema običaju htjeli da poste, imali su se iseliti bez bića i imetka. (Binterim Denkw. V. 2. S. 86).

Budući da je korizma vrijeme pokore i kajanja, morali se kršćani kloniti svega, što ih je u tom smetalo: Nije smjelo biti svjetovnih svečanosti, zarukâ, vjenčanja, igara, lova, obdulja (turnirâ), i (osim u obrani) ratova. Ali zato je trebalo svaki dan biti kod sv. mise, češće primati sv. Pričest, slušati propovijedi, koje su se znale i svaki dan držati.

Na Istoku ostalo se više pri vanjskom postu. Budući da se misl davao više i više veseo karakter, a neki također mslili, da se post i sv. Pričest teško slažu, ispuštala se na posne dane euharistična žrtva, a na dane od ponedjeljka do petka upotrebljavale se kod mise Hostije, što su se posvetile u nedjelju. Samo nedjeljom i subotom bila je euharistična misa. Tako je odredila Laodicejska sinoda, držana (kao

što smo kazali) 360. god. Sv. Silvija svjedoči, da je takav običaj vladao u Jeruzalemu oko godine 380.

Ovaj običaj, da se čitaju sv. mise, u kojima se nijesu posvećivale Hostije, (već se služilo onim, što su prije bile posvećene) prešao je na Zapad u Rim pod Grgurom Velikom. Nego takva se misa čitala u Rimu samo na Veliki petak. Iz jednog pisma Inocenta I. (401—17.) vidi se (Migne L. 20, 555), da od davnine nije u Rimu bilo euharistične žrtve na Veliki petak ni na vel. subotu. U Milanu prema starom obredu ambrozijanskom nema još ni danas misa predosvećenih darova. Ondje ni u jedan korizmeni petak nema mise.

Na Zapadu ne samo da se svaki dan u korizmi (osim Velikog petka, Velike subote i petka tamo, gdje je ambrozijanski obred) prikazivala euharistična Žrtva, već se za svaki dan sastavili posebni misni formulari, najprije za ponedjeljke, srijede i petke (to su dani, koji imaju u Misi dulji traktus — zavlaku), a poslije i za utorke i subote, napokon za Grgura II. (715—31.) i za četvrtke. U ovim misama skupljeno je iz Starog i Novog Zavjeta ono, što odvrća od grijeha, bodri na krepost, dovodi do sabranosti i kajanja. Od vremena Pija X. nastoji se, da u korizmeno vrijeme ne bude daljnjih svetkovina. Na one svetkovine pako, koje već opstoje, može se čitati misa dotičnog dana, ako svetkovina ne uadvisuje duplex majus. Najbolja priprava za Uskrs bi bila pozorno pratiti molitve i čitanja svetih misa korizmenih, zamisliti se u njih i u ovim sv. čuvstvima primati sv. Pričest. Gledom na vanjsku oštrinu stojimo daleko iza naših preda. Što se tiče nutarnje priprave za život, koji nam je donio Spasitelj na dan svoga uskrsnuća, ne samo da možemo stati usporedo sa svojim predima, već ih možemo i nadvisiti.

E. Springer D. I.